

UPPLANDSSTIFTELSEN

2000

TEMA
BARN och UNGDOM

Hela kroppen behövs för att lära

*Ögon kan se, öron kan höra
men händer vet bäst hur det känns att röra
Huden vet bäst när någon är nära
Hela kroppen behövs för att lära*

*Hjärnan kan tänka och kanske förstå
men benen vet bäst hur det är att gå
Ryggen vet bäst hur det känns att bära
Hela kroppen behövs för att lära*

*Om vi skall lära oss nå't om vår jord
så räcker det inte med bara ord
Vi måste få komma det nära
Hela kroppen behövs för att lära!*

Ursprung: Leif Kristiansson

INNEHÅLL

3 Barnen & ungdomen, naturen & Upplandsstiftelsen

TEMA BARN OCH UNGDOM

4 Varför naturskola?

5 Naturskolans idé: att lära in ute

6 Upplandsstiftelsens Naturskola

7 Ännu fler och bättre lägerskolor

8 Naturskolan besöker Gävsta skola

9 Naturstigar som barn gillar

10 Börje skola – skolpristagare 2000

11 Skolans friluftsdagar

12 Naturskolor i sverige

13 Naturskola för alla!

EKONOMISK REDOVISNING

14 Förvaltningsberättelse

16 Resultaträkning

17 Balansräkning

18 Finansieringsanalys

18 Noter till Resultat- och Balansräkning

21 Revisionsberättelse, Personal

VÅRA NATUROMRÅDEN

22 Stiftelsens naturområden – tabell

23 Stiftelsens naturområden – karta

Foto: Germund Sellgren sid 1, 2, 4, 11, 12, 13, 24.

Kajsa Molander sid 6, 7, 8. Sven-G Hultman sid 9, 13, 21.

Grafisk produktion: Lidman.

Tryckeri: Tierps Tryckeri AB.

Papper: Linné 130g. Miljögodkänt med Svanen.

Barnen & ungdomen, naturen & Upplandsstiftelsen

Stiftelsens tre senaste årsberättelser har haft länets kuster som tema: Östersjöskusten, Mälardalskapet och Dalälven. Fokus har varit på vårt arbete med att freda och vårda mark och vatten – arter och miljöer. I år har vi istället valt att fokusera på en målgrupp: barn och ungdomar, den grupp som huvudmännen vill att vi särskilt skall prioritera.

Barn i grupp, barn i familj

Arbetet med barn och ungdomar sker på två fronter. I årsberättelsen beskrivs mest vad vi gör för barn och ungdomar i grupp: naturskola, lägerskola, läger, årligt pris till skolor, utveckling av friluftsdagar mm.

Den mest effektiva påverkan till naturintresse som barn och ungdomar kan få sker kanske ändå genom erfarenheter under tidiga år tillsammans med familjen. Där är stiftelsens hela arbete med att främja friluftsliv viktigt! Men det skriver vi alltså inte om i detta temanummer.

Vi arbetar både med att se till att det finns fina naturområden och leder, och att länets naturområden och friluftsmöjligheter blir kända. Vid våra egna områden gör vi stora insatser för t ex sommarbad, vandring och kanoing: Rullsand, Ängskär, Gräsöbaden, Rävsten, Härjarö, Upplandsleden, våra tre fina kanotleder.. Våra foldrar och skrifter om Naturreservat i Uppsala län, Liv och Landskap i Uppsala län m fl informerar och lockar till besök.

Lägerskolor – med sedan starten

Stiftelsen har länge gjort insatser riktade till skolan. Tidigare handlade det mest om att utveckla de egna områdenas möjligheter för läger och lägerskolor. Arbetsmaterial för skolklassers besök togs fram för Härjarö, Rävsten och Sagarbo. En katalog över 13 bra lägerskoleplatser ställdes

samman och spreds. På Rävsten och Härjarö gjordes om- och nybyggnader för att göra dem mer lämpade för lägerskolor och liknande grupper. Stiftelsens största, enskilda investering bestod i bygget av en lägergård på Härjarö.

Hemsida: För Skolan, och för alla!

Vår hemsida blir allt viktigare för att nå ut med information. Där finns en särskild avdelning med tips för skolan. Men alla andra kan också hitta tips för sitt friluftsliv: ung och gammal, för turer på egen hand, eller för utflykter med familjen. Här hittar du länets fina naturområden, och tips om var du kan bada, fiska, vandra, kanota...

Tipsen om friluftaktiviteter "lånar" vi mest från Friluftsförbundet förnämliga hemsida. Det är inte för inte som Friluftsförbundet Per Ytterberg fick stiftelsens friluftspris förra året för jobbet med att utveckla, och ständigt underhålla och förbättra den sidan! Prova själv på www.upplandsstiftelsen.c.se. Och ta vara på de fina möjligheter till naturupplevelser som bjuds där, och på andra ställen i länet.

Gör det gärna tillsammans med barnen – och tipsa barnens lärare, och andra barn- och ungdomsledare! God tur!

Sven-G Hultman, VD

Varför naturskola?

Per Hedberg, chef för Uppsala Naturskola, Hammarskog
Sven-G Hultman, vd Upplandsstiftelsen

Naturen är människans anfader och läromästare sedan miljontals år. Det är i samspel med den omgivning som vi i dagligt tal kallar "naturen" som människan utvecklats till den position vi har i dag. Människan och naturen går inte att skilja ifrån varandra, även om vi oftast använder ordet "naturen" som om den vore åtskild från människan!

Under alla dessa år har vi brukat naturen efter bästa förmåga. Men gradvis har förmågan blivit lite för bra och vår insikt om hur vi påverkar allt sämre. Nu lever vi över våra tillgångar, och effekterna sker ofta så långt bort att vi inte ser dem.

Bli "naturligt vis"

Naturskolan strävar efter att "ge tillbaka" lite av den vishet som naturen kan förmedla. Vi vill ge naturkänsla, genom att barnen får vara i naturen, upptäcka naturen, förstå sammanhangen – så

att de i framtiden förhoppningsvis vill vara med och påverka vår värld till det bättre.

En annan del av den "naturliga vishet" som vi vill ge är rörelseglädje. Därmed bidrar vi också till "folkhälsa genom friluftsliv".

I första hand jobbar vi med lärare och skolklasser, även om en del naturskolor också har bredare verksamhet, både för offentliga och privata organisationer och mot allmänheten. Det övergripande syftet är att ge barnen en chans att ta sitt personliga miljöansvar i framtiden genom att utveckla deras naturkänsla och värderingar runt miljöfrågor.

Genom vårt fokus på praktisk uteverksamhet vill vi ge en motvikt till den trend som finns mot att värdera teoretisk kunskap högre än den praktiska och mera verklighetsanknutna kunskapen. I riksdagen har man t ex, så sent som på 90-talet diskuterat att all praktisk och estetisk verksamhet skulle tas bort från skolschemat!

Uteverksamheten ger också en praktisk kontakt med jord och skog, något som blir allt viktigare idag. Här läggs en del av grunden till framtidens friluftssintresse! I slutet av 1800-talet bodde nästan 90% av befolkningen på landet. Nästan alla barn hade direktkontakt med lantbruket och naturen. I dag växer ca 90% upp i städer. Vilken bild får de av livets grundförutsättningar, var maten och råvarorna till papper och andra träprodukter kommer ifrån?

Bredd och effektivitet

I den vanliga skolan ser man oftast naturen som ett objekt att studera inom ämnesramen biologi. Naturskolans sätt att använda studier i utemiljö som pedagogisk metod öppnar nya möjligheter att utveckla gruppen och individerna. Elevernas förmåga att fungera i grupp utvecklas mer i en utesituation där gruppen löser uppgifter i en praktiskt verklighet.

Elevers förmåga att tillgodogöra sig fakta och bearbeta dessa så att kunskap uppstår, fungerar också bättre i utemiljön. En elev som får göra upp eld ute i skogen får en mycket djupare förståelse för elden än den som läser sig till motsvarande kunskap i böcker. Kunskapen fastnar bättre i minnet när man använder flera sinnen.

Bonuseffekter: bättre hälsa och balans

Barn som vistas mycket ute i naturen utvecklas motoriskt snabbare och är friskare än barn som huvudsakligen vistas inne. Genom att gå på en stig i skogen tränas hjärnan. Hela tiden måste man vara beredd på att via fotens och benets muskler parera för rötter och stenar. I inomhusmiljön gör man ibland tvärtom: man tar till och med bort trösklar för att barnen inte ska snubbla!

Barn som får god rörelseträning utvecklas också snabbare intellektuellt. Man kan alltså anta att barn som vistas ute utvecklar sin intellektuella förmåga snabbare än de som mest är inne.

En annan effekt av att vistas utomhus är att stressen minskar. Det har visat sig att naturen bara genom att finnas runt om oss har en såväl terapeutisk som förebyggande verkan.

Naturskolans idé – att lära in ute

Per Hedberg

Vårt mål för fostran i natur- och miljöfrågor kan alltså sammanfattas i begreppet **NATURKÄNSLA**. Begreppet innefattar både kunskap i traditionell, akademisk betydelse, en djupare förståelse för naturen och dess förutsättningar, och en handlingsberedskap som kan uttryckas som miljöansvar. Vi vill alltså hjälpa eleverna att utveckla en relation till naturen genom att både utgå från och förstärka den naturkänsla som man bara kan förvärva genom att vistas i naturen

Det grundläggande

Basen i en pyramid/triangel är grundläggande för att tillståndet ska vara stabilt. Basen för att kunna utveckla en sund naturkänsla är att **Vara i och njuta av** naturen. Det är självklart att man inte kan förvärva naturkänsla bara genom att läsa i böcker. Innan man kan börja ta emot fakta och bearbeta kunskaper på en högre, abstrakt nivå måste de grundläggande behoven vara tillgodosedda: att hålla sig varm, mätt, torr och trygg. Det gäller att ge barnen praktisk kunskap om rätt kläder, friluftsmat och att börja uppleva naturen som en kul och trygg plats.

Första steget

När man inte behöver använda en stor del av sin hjärnas kapacitet för att bearbeta hungerkänslor, blöta fötter eller

steg handlar om "naturen utan människan". För att ta ett exempel kan det vara så enkelt som man vid fikapausen lägger delar av matsäcken i kanten av en myrstack för att sedan se vad myrorna gillar mest. Det gäller att få egen kunskap genom att dra slutsatser av de fakta vi börjat skaffa oss i föregående steg.

Tredje steget

Förstå påverkan. Här kunde man istället använda andra begrepp som t ex "att förstå miljöproblem". Men ordet miljöproblem släpper lätt loss en lavin av negativa känslor och tankar. Det är också så att människans påverkan på naturen inte enbart är negativ – de flesta i Sverige gillar t ex det öppna landskapet, och det hade inte funnits utan människans påverkan. Detta steg i triangeln handlar mycket om "naturen med människan".

Fjärde steget

Till slut när man den insikten om att man själv kan **Påverka**. Detta steg innebär att man är mogen att göra sina egna värderingar och inhämta det faktaunderlag som behövs, och själv bidra till att påverka miljön "på rätt sätt". – Vad som är "rätt" definieras av de fakta och värderingar jag har, inte av någon annan individs värderingar och kunskaper!

Upplandsstiftelsens Naturskola

Kajsa Molander, stiftelsens naturskoleföreståndare

Barn och ungdom är sedan några år en prioriterad målgrupp, vilket ledde till att Upplandsstiftelsen startade en naturskola 1995. Verksamheten bedrivs genom ett avtal med Uppsala kommuns naturskola, som på stiftelsens uppdrag sprider naturskolans idé i länet. För att genomföra detta uppdrag tillhandahåller stiftelsen en tjänst på 75 %, samt operativa medel. Genom stiftelsens stöd, får alltså Uppsala naturskola resurser att vända sig till hela länet.

I Upplandsstiftelsens naturvårdspolicy anges naturvägledning som ett kompletterande redskap till det traditionella naturvårdsarbetet. Dess syfte är att skapa förståelse för naturvårdens motiv genom att konkret, ute i landskapet, visa de värden som behöver vårdas och bevaras. Upplevelserna i naturen ger kunskap om den biologiska mångfalden och beredskap till handling i framtiden. Inte minst gäller detta den uppväxande generationen.

Men naturskolans metod – att ”lära in ute” – innebär förstås att man samtidigt ägnar sig åt friluftsliv. Därför lär vi också ut friluftslivets grunder: hur man håller sig torr, varm och mätt, för att trivas och kunna njuta och lära.

Utveckla och sprida

utomhuspedagogiken i hela Uppsala län

Syftet med stiftelsens naturskola är att dels utveckla, dels sprida utomhuspedagogikens idéer i länet. Utveckling av metoder sker hela tiden. Nya idéer växer fram under dagar med skolklasser och efter specifika önskemål från lärare. Mer systematiskt pågår just nu utveckling av friluftsdagar (se separat artikel) samt matematiklektioner

*”Att lära in ute”kurs på Rävsten:
Eldgörning på forntida vis med flinta och stål.*

*”Att lära in ute”kurs på Rävsten:
Vi färgar garn på stormkök.*

med naturkänsla och aktiviteter för speciella grupper inom grundskolan.

Spridning av idéer och metoder sker främst genom ett rikt utbud av träffar och kurser, både på naturskolan, på stiftelsens lägerskoleplatser och ute på länets skolor. Under år 2000 hölls till exempel 25 inspirationsträffar och 12 studie-

dagar med 15-30 deltagare varje gång. Deltagarna var främst lärare från grundskolor i länet, men också barnomsorgspersonal och studenter från lärarhögskolan. Därtill arrangerar vi studiebesök på skolor som ligger långt framme när det gäller utomhuspedagogik och konferenser. På stiftelsens hemsida kan man se vad som är på gång och inspireras till egna aktiviteter.

Uppsala Naturskola har en roll som utomhuspedagogiskt centrum i länet, en plats man kan vända sig till för att få inspiration, utbildning, hjälp och idéer kring uteverksamhet. Teman för dagar med skolklasser och lärarträffar har stor spännvidd och bestäms efter samråd med respektive grupp. Vilket tema som än väljs brukar dagen ge såväl naturupplevelser och kunskaper som rörelse, samarbete och naturkänsla.

Exempel på teman:

- * Naturundersökande: fåglar, småkryp, svamp, naturen på vintern, spår och spårtecken
- * Friluftsliv: vildmarksvandring, eldgörning och matlagning över öppen eld, isen (skridsko, pimpelfiske, iskunskap)
- * Hantverk: tälja och bygga, forntida tekniker, göra tjära och ritkol, färga garn med växter och svampar
- * Skolämnen i naturen: matte ute, ut med språket

Ännu fler och bättre lägerskolor

Kajsa Molander

Lägerskola är en fin verksamhetsform som kan ge otroligt mycket – både för de enskilda eleverna och, inte minst, för gruppsamhörigheten. Att åka på lägerskola med sin klass är ett utmärkt sätt att skapa vi-känsla. Man får gemensamma upplevelser som grund, kommer nära naturen och kulturen i ett område, får upplevelser och kunskaper att bygga vidare på i den fortsatta undervisningen. Och man har roligt ihop!

Upplandsstiftelsen vill stimulera och underlätta för klasser att åka på lägerskola. Det gör vi genom att:

- * Utveckla lägerskolematerial med platsanknutna aktiviteter, särskilt för våra egna två lägerskoleplatser, Härjarö och Rävsten.
- * Hålla kurser för lärare på dessa platser för att göra lärarna bekanta med platsen och för att visa på vad man kan göra där med sin grupp.
- * Sammanställa och underhålla en lägerskolekatalog över läger- och lägerskoleplatser i hela länet. Den finns numera på stiftelsens hemsida.
- * Genom IP (Idrottsplats) Skogen hyra ut material till skolornas lägerskoleverksamhet.

Senaste tillskottet av metoder är den "vandrande lägerskolan", som provas under 2001. Att vandra längs Upplandsleden med sin klass, och sova över i någon av lägerskoleplatserna längs vägen eller i IP Skogens tältkåtor kan ge oförglömliga naturupplevelser.

Stiftelsen har två egna platser som lämpar sig utmärkt för lägerskoleverksamhet. Rävsten är en ö som ligger sydost om Gräsö i vacker skärgårdsnatur. Där sover klasserna i röda stugor, delvis rester av ett gammalt skärgårdshemman. En intensiv lägerskoleverksamhet

förekommer där under sen vår och tidig höst.

Inom Härjarö, ett naturreservat på en halvö i Norra Björkfjärden, har stiftelsen byggt en lägergård för övernattningar året runt. Klasser kan också bo på en lägerplats längst ut på Österby udd i militärtält eller egna tält. Dit kom under år 2000 över 1000 elever, lärare och föräldrar.

Anders Lindholm, som var lägerskoleansvarig på Härjarö under år 2000 ger här en glimt från sena kvällsvandringar med klasser.

"Under turen berörde jag vikten av att använda koncentrerade sinnen, smygandet blev ett eget moment. Jag berättade om spår av djur; några fick se grävling, många fålthare och rådjur, även små kid. Kvällen är en utmärkt tid att använda hörseln. Vi lyssnade till hur fågelsången alltmer tystnade; trasttimmen övergick i rödhakens tid och morkullan var trogen. Fåglars revir, grävlingens födosök och olika arters favoritlokaler för födosök var tacksamma ämnen att prata om. Smaksinnet fick sitt med harsyran. Landskapshistoria och landhöjning försökte jag levandegöra på plats i skogen; där simmade säl i trädtoppshöjd, då och då räckte havet mig hit på den här platsen och där vid enbusken jagade gäddan strömming då man byggde pyramider i Egypten. Varför ligger skogen där och åkern där?"

"Under mörka höstkvällar fick barnen starka upplevelser av stjärnhimlen. Tubkikaren kom fram, skogen var stor, tyst och mörk och stjärnorna fler än barnen någonsin anat i staden."

Naturskolan besöker Gävsta skola

Ingrid Gulve, naturskolelärare

Gävsta skola i Rasbo, nordost om Uppsala, önskade ett närmare samarbete med Uppsala Naturskola för att få hjälp med att upptäcka närmiljöns – ”uterummets” – möjligheter i undervisningen. Samarbetet inleddes med att varje klass fick genomföra en utedag med Naturskolan på valfritt tema. Under en av dessa dagar fick jag träffa årskurs 3/4 och deras lärare Mona. Dagens tema var HÖSTEN & TRÄDEN.

Barnen verkade väl förberedda och motiverade när vi träffades i klassrummet. Med stor förväntan småsprang dom sedan till skogskanten vid skolgården. Där började vår första lek.

Det var soligt och lite småkylligt ute med vackra höstfärger i träden. Barnen bildade två lag. Varje lag fick i uppdrag att springa och samla lönnens orangegula löv och trä upp dem på ett långt snöre. Snöret utgjorde en slags ”termometer” och skulle visa lagets samarbetsförmåga, samlariver och snabbhet. Leken ökade pulsen och barnen blev pigga och varma.

De barn som började organisera en strategi blev riktigt effektiva i sitt samlande. När tiden var ute hade lagen gjort två långa lövgirlanger som dom senare tog hem till klassrummet. Där skulle de vägas, mätas och jämföras för att sedan dekorera klassrummet.

Längre in i skogen

Vi vandrade vidare och samlades i en glänta för nästa övning. Ett barn fick föreställa ”det vildaste djuret i skogen”. Djuret hade blivit fångat och skulle nu med all sin list och styrka försöka komma fri. Resten av klassen höll varandra armkrok i två täta ringar. Med gemensamma krafter höll vi emot och vilddjuret kämpade en lång stund innan det slutligen kom loss med stort jubel.

Leken fortsatte en stund till med andra djurslag. Att prata om de djur som lever i skogen och vilka egenskaper de har som rovdjur eller bytesdjur är en bra koppling till det engagemang som leken lockar fram hos barnen. – Friluftsliv och naturkunskap i god förening!

Nu var det dags för fikapaus. Barnen skuttade iväg till sina favoritplatser bland stenblock och träd. Några satt alldeles själva och verkade nöjda medan andra småpratade i grupp och delade med sig av matsäcken. Det märktes tydligt att skogen var platsen att vara i och njuta av.

Ett träd berättar

Jag gömde mig bakom ett stenblock nära en gammal ränn. ”Rönnerdal” som nu fått ögon, mun och skägg berättade för barnen hur det kunde kännas för ett träd när höstens vindar börjar blåsa och om allt som händer den här årstiden.

Barnen satt andäktiga och började så småningom prata med trädet och ställa frågor. ”Rönnerdal” uppmuntrade barnen att sätta igång att undersöka träden i skogen. Till hjälp fanns en korg med aktivitetskort och naturundersökande material. Uppgifterna var av varierande slag från att aktivt använda olika sinnen, upptäcka samband till att samla och sortera. Barnen kunde samarbeta och lösa uppgifterna tillsammans.

När de hade jobbat koncentrerat en lång stund var det fritt fram att balansera på repbroar som var spända mellan träden. Syftet var att spralla loss lite och få upp värmen.

En av grupperna ville som avslutning visa en aktivitet de gjort med trädkorten: ”ett kojbygge till småfolket”, gjort av pinnar, kottar och mossor – en skapande övning med mycket fantasi!

Ett minne av utepasset

Förmiddagen gick mot sitt slut och klassen vandrade tillbaka för lunch på skolan. Mona tog fram kameran och fotograferade barnen med sina lövgirlanger i famnen. Solen värmdes gott och alla vara glada och nöjda. Det var en fröjd att möta denna grupp och få uppleva det positiva samspel som uppstår mellan barn och natur i en aktiv inläringssituation.

Naturstigar som barn gillar

Sven-G Hultman

När man gör en naturstig måste man – precis som vid all annan kommunikation – hitta en form som engagerar målgruppen. Naturstigar för barn skall ha mycket teckningar, gärna i serieform. Här ger jag två exempel, hämtade från stiftelsens områden.

Den första är i folderform, med nummerade pålar längs en markerad slinga. Den andra har skyltar längs stigslingan, så någon folder behövs inte.

Folderstig

På Härjarö guidar oss Hergeir Viking runt på en "natur-, kultur- och sagostig". Pappa till stigen är Sven Jerdén, en då 70-årig, pensionerad jägmästare, med en härligt barnlig fantasi och fabuleringsförmåga, kombinerat med frodig tecknarbegåvning. Självt hade jag förmånen att få medverka med att tukta och strukturera de många vilda idéerna.

En naturstig skall utgå från det som kan upplevas på platsen. Hergeirs stig går över ett väl synligt vikingatida gravfält som ligger bredvid Härjarös huvudbyggnad, och ner till Mälärstranden. Vi möter Balle, Trögdens berömda runristare, och hans barn Åsvi och Frögir, som berättar om vikingarnas liv, om deras resor på Mälaren och om fiskgjusen, Ljuse Gjuse.

Engagemang kan skapas genom att ställa frågor och att stimulera till egen aktivitet. I receptionen på Härjarö får man förutom

själva foldern, också en frågelapp. Längs vägen skall man balansera på en drake och krypa i en tunnel genom ett snår. Vid slutet får barnen ett uppdrag att söka efter Hergeirs skatt - belöningen. För lärare finns en särskild handledning, och många passar på att prata efteråt med sina elever om vikingatidens folk och seder. En härlig form av "utepedagogik"!

Skyltstig

Ute på Billudden, i naturreservatet med samma namn, har vi tre "självguidande stigar", varav två särskilt för barn och barnfamiljer. "Klyxenstigen" är gjord i form av 8 stycken skyltar längs en slinga.

Här har tecknaren, Oskar Alarik, tagit hjälp av den legendariske spelmannen Byss-Kalle som guidar oss runt. På ett lekfullt sätt introduceras landhöjning och växters successiva invandring på mark som stiger ur havet, hur åsar bildades efter istiden – och hur Billuddens "krumuddar" gett upphov till bland annat den lilla sjön Klyxen!

Börje skola – skolpristagare 2000

Mats Bratteby, naturskolelärare

Upplandsstiftelsens naturvårds- och friluftspris för skolor tilldelas en skola, klass, arbetslag eller lärare som engagerat och med nytänkande arbetat med utomhuspedagogik i olika former. De insatser som kan belönas är bl.a. om skolan lyckas integrera friluftsliv med det vanliga skolarbetet eller om man aktivt använder när-naturen som "undervisningslokal".

Börje skola, som fick stiftelsens skolpris 2000, lyckas verkligen med att använda naturen och friluftslivet för att berika undervisningen i det vanliga skolarbetet. Skolan, som ligger cirka 5 km väster om Uppsalas stadsgräns, började redan 1996 att vara ute och "ha naturskola" två timmar varannan vecka. Det var personal och elever i enheten "Bullerbyn" (klass F-2) som gick i spetsen. Men under de två senaste läsåren har naturarbetet utökats och omfattar dessutom alla årskurser.

Friluftsliv som elevens val

De elever som vill ha mer friluftsliv i skolan har möjlighet att välja det som "elevens val". Att det är populärt visade sig hösten 2000 då 1/4 av "Storskolas" elever valde friluftsliv som egen ämnesfördjupning. Bland

Uteuppgifter

Enheten "Storskolan" (klass 3-6) arbetar med uteuppgifter som eleverna själva är med och utformar. Uteuppgifterna är viktiga delar i de teman som eleverna arbetar med under en termin.

annat gjorde man en utfärd till Hammarskog med övernattning i tält i slutet av september.

Tema - forntiden

Vi gjorde som på järnåldern. Först samlades vi i en stor kåta. Där lekte vi viskleken...och sedan fick vi ta glödande kolbitar från elden för att kunna göra upp eld på vårt nästa mål. Så började vi gå. På vägen letade vi efter fnöske, som skulle användas till elden. Efter en stunds vandring var vi framme vid Humlegården, färdens mål. Där började vi leta pinnar och göra upp eld med kolen och fnösket. Det var svårt att göra upp eld men efter en stunds arbete gick det. När elden var klar började vi med vår lunch. Några gjorde bröd och några gjorde soppa...

Tove Ohlström & Erika Åkerfeldt, klass 5

Skolans friluftsdagar

Mats Bratteby

Varför ger sig en del av oss moderna människor frivilligt ut i naturen? Vi bär på tunga packningar, äter enkel mat och sover utan säng på tunna liggunderlag i ouppvärmda tält. Det är tydligt att det finns värden i friluftslivet som uppväger umbärandena och som ger oss balans i tillvaron. Friluftslivet ger kvaliteter som vi inte får i vardagen. I vår annars så aktivitetsorienterade tillvaro är det viktigt att vara medveten om friluftslivets unika *egenvärde* och inte enbart se friluftsliv som en nyttig aktivitet för att uppnå något annat som t ex miljömedvetenhet, avstressning eller rörelseträning.

Friluftsliv i skolan

Elever i skolan borde också få chansen att uppleva friluftsliv, men hur är det i verkligheten? Friluftsforskaren Björn Tordsson beskriver det så här.

"Ofta bestämmer man att hela skolan skall genomföra friluftsdagen och gymnastikläraren har då att organisera ett jättearrangemang, där mer eller mindre motiverade kollegor uppfattar verksamheten som ett avbrott av diskutabelt värde i den "riktiga" skolverksamheten"

Det är tyvärr så att friluftsdagarna inte alltid har de kvaliteter man skulle önska. Trots att de flesta idrottslärare säger sig vilja erbjuda friluftsliv under friluftsdagarna väljer många att satsa på aktiviteter med fokus på idrottsprestationer t ex terränglöpning, friidrott eller fotboll.

Fler och bättre friluftsdagar

Med denna bakgrund genomförde Uppsala Naturskola

med stöd av Upplandsstiftelsen under våren 2000 en studie i länet. Syftet var att undersöka förutsättningarna för en utveckling av grundskolans friluftsdagar. Glädjande nog visar sig lärarnas inställning till friluftsdagar vara mycket positiv. Man vill gärna ha fler friluftsdagar, och med större fokus på ämnesintegrering och friluftsliv.

Stora klasser ger problem

Vilka hinder finns det då för att utöka friluftsdagarna i skolan? Framför allt är det de stora klasserna som förhindrar lärarna att skapa en tillfredsställande pedagogisk situation i naturen. Ett citat från en av enkäterna är talande:

"Mindre grupper!! Men vem skall ta resten av klassen? Tyvärr går utvecklingen åt motsatt håll. Vi skall ta 2 klasser istället."

Upplandsstiftelsen stöttar

Resultaten har utmynnat i ett försöksprojekt. För närvarande är fyra skolor i länet med. En av grundtankarna är att arbeta med mindre grupper under varje friluftsdag – inte många klasser på en gång, eller ännu värre, en hel skola. Målsättningen är en utökad friluftsverksamhet med fokus på friluftsliv. Vi stöttar skolorna med handledning, utrustning, fortbildning, och tipsar om bra naturområden och bra aktiviteter under alla årstider. Om projektet utfaller väl, kommer givetvis erfarenheterna spridas till andra skolor. Kanske blir det en konferens hösten 2001. Friluftsliv *är* livskvalité – det är viktigt att alla barn får chansen att upptäcka det!

Naturskolor i Sverige

Ingrid Gulve

Antalet natur- och kulturskolor i Sverige uppgår till närmare åttio spridda från Luleå i norr till Ystad i söder. De fungerar som pedagogiska centra och utflyktsmål för barn- och ungdomsgrupper. Dessutom pågår en omfattande vuxenutbildning.

Många tror kanske att en naturskola är ett litet rött hus som ligger i en idyllisk natur – ungefär som naturskolan i Hammarskog gör – och att skolklasser kommer dit för en trevlig dag i naturen. Men naturskolor kan ha många verksamhetsformer. Såväl Uppsala Naturskola som Upplandsstiftelsens naturskola bedrivs till stor del genom att naturskoleläraren reser ut till länets skolor och har verksamhet i skolans närområde. De naturskolor som enbart har ambulerande verksamhet på detta sätt kallar sig ibland ”rullande naturskola”.

En naturskola kan också bestå av en buss som tar barngrupper från stad till land på spännande naturexpeditioner. En annan kan ha en levande bondgård som bas, där besökarna får prova på naturnära hantverk och sysslor från förr. I Skåne inbjuds skolklasser att vandra längs Skåneleden tillsammans med en naturpedagog – en ”vandrande naturskola”. Men givetvis behöver alla naturskolor en bas för sin verksamhet, dit grupper kan komma för olika former av ”ute-bildning”. Det naturgeografiska läget och andra ekonomiska eller organisatoriska faktorer påverkar givetvis naturskolornas utformning.

Naturskoleföreningen

Naturskoleföreningen är sedan 1982 ett forum för utomhuspedagogik och undervisning om natur- och kulturlandskapet. Föreningen har drygt 110 enskilda medlemmar och 116 institutionsmedlemmar. Ett viktigt syfte är att främja erfarenhetsutbyte mellan naturskolor och medlemmar och vara remissorgan inom natur- och miljöområdet för frågor som berör skola och barnomsorg. Besök föreningens hemsida www.naturskola.a.se där du kan hitta länkar till många naturskolor som arbetar efter mottot: ”Att Lära In Ute”.

Medlemmarna träffas vid årsmöten och kurser m m. Under hösten och vintern 2000/2001 pågick en kurs i *Projektledning & Handledarskap* i föreningens regi på Uppsala Naturskola. Den samlade deltagare från många naturskolor till erfarenhetsutbyten och kompetensutveckling.

Internationella kontakter

Naturskolor och lägerskolor är inte på något vis enbart en nordisk företeelse. Vi har mycket att lära från andra länder, och vi bör också dela med oss till andra av våra erfarenheter. – Naturskoletanken importerades en gång från USA och Danmark!

Under 1999/2000 representerades föreningen på studieresor till USA, Ryssland, de baltiska länderna, Sydafrika samt Argentina. Värdefull erfarenhet och stärkande upplevelser har lett vidare till nya initiativ.

I juni 2001 arrangerar föreningen ett nordiskt-baltiskt möte på Härjarö. Delegater från våra grannländer är inbjudna och kommer att visa exempel på utomhuspedagogik under seminarier och workshops. Studiebesök kommer att göras på naturskolor runt Mälaren med hjälp av en ”rullande naturskola” från Botkyrka.

Senare under sommaren har föreningen inbjudit Joseph Cornell från USA, grundare av ”Sharing Nature Foundation” och sedan länge något av en guru vad gäller naturpedagogik. Cornell kommer att leda seminarier och workshops på tre orter i landet.

Naturskola för alla!

Per Hedberg, Sven-G Hultman

Barnen är det viktigaste vi har – de är vår framtid

På de föregående sidorna har vi beskrivit hur den del av Upplandsstiftelsens resurser som kanaliseras genom naturskolan kommer barnen – och framtiden tillgodo. Det arbetssätt som vi hittills använt i naturskolan är i huvudsak att genom den offentliga organisationen, skolan inklusive förskolan, nå lärarna och barnen på deras arbetstid.

Den potentiellt största och mest grundläggande påverkan som kan leda till ett framtida intresse och ansvar för naturen, borde dock ske även utanför skolan – på fritiden. Familjen skulle kunna vara den viktigaste naturfostraren genom att ge barnen positiva erfarenheter av naturen under sina allra tidigaste år, den tidsperiod då framtida intressen grundläggs och en grund för framtida värderingar utvecklas.

Eftersom många föräldrar idag inte har vuxit upp med naturen som en nära vän, kan det vara på sin plats att fundera över hur man kan stärka deras möjligheter att förmedla naturkänsla och -förståelse till sina barn.

Vi menar att naturskolan som idé fungerar precis lika bra för alla målgrupper i åtminstone två aspekter:

- * Övertygelsen att det är pedagogiskt effektivt att "Lära in Ute".
- * Det synsätt som presenteras i triangeln Naturkänsla (se ovan). Målet är att skapa "naturkänsla" och basen för detta består av friluftsliv – att vara i och njuta av naturen. När man når triangelns spets är man mogen att själv påverka. På sidan 5 i verksamhetsberättelsen finns mer att läsa om detta.

Viktiga frågor för framtiden

Det finns flera viktiga frågor som vi måste hitta svar på.

Vilka ska vi påverka?
Föräldrarna? Barnen?

Familjen – som grupp? Vuxna i allmänhet?

Hur ska vi nå dem? "Mullekurser" för vuxna? Fjällvandringskurser? Sommarläger? Kurs i friluftsmatlagning? Njuta av naturen-tillfällen?

Visst – det finns goda idéer, metoder och mål. Men vill vårt samhälle satsa de resurser som behövs för att kommande generationer skall bli mer "naturmedvetna"? Vi anser att det är något som samhället måste göra.

"Intresset för naturen är i högsta grad något som går från generation till generation. Man lär sig inte att se och att upptäcka av sig själv, bara så där. Jag vill gärna ge min dotter Hedda naturen som ett naturligt intresse, en naturlig del av livet. Mulle och Urochskurdagis kan säkert hjälpa henne en bit på traven, men som föräldrar har vi det största ansvaret."

Beata Wickbom,
Svenska Naturskyddsföreningens årsbok 2001.

Förvaltningsberättelse

Styrelsen och verkställande direktören avger följande redovisning för räkenskapsåret 2000-01-01 – 2000-12-31.

Huvudmän

Upplandsstiftelsens huvudmän är Landstinget i Uppsala län och länets sex kommuner: Älvkarleby, Tierp, Östhammar, Uppsala, Enköping och Håbo.

Årsstämma

Årsstämman hölls 19 juni på Laxön, Älvkarleby kommun. Valet av plats sammanhängde med att årsberättelsen hade "Dalälven" som tema. Stämman föregicks av en exkursion, som inleddes i strålände sol vid Båtförstorpet och som även omfattade ett besök på Marma skjutfält med sin speciella fjärilsfauna. Efter stämman utdelades stiftelsens naturvårds- och friluftspriser. Stämman beslutade om oförändrad årsavgift för 2001, dvs 1,40 öre/skr.

Styrelse, arbetsutskott, VD och personal

Styrelsen har haft följande sammansättning:

Ordinarie

Bo S Englund (s), Tierp, ordf.
Barbro Gullberg (s), Uppsala,
1:e v. ordf.

Folke Edin (s), Östhammar
Torbjörn Nilsson (mp),
Uppsala, t o m 000619

Christel Gustafsson (mp),
Uppsala, fr o m 000620

Torsten Sjöström (v), Uppsala
Gunnar Öjefors (m), Uppsala,
2:e v. ordf.

Hans Kjellberg (m), Uppsala
Gunilla Lacksell-Hedén (c),
Grillby

Sigbrit Arfwedson (fp),
Uppsala

Ersättare

Leif Hagelin (s), Bålsta
Elisabeth Jakobsson (s),
Uppsala

Göran Svanfeldt (s), Uppsala
Georg Olsson (mp), Enköping
Rodrigo Chaparro (v),
Älvkarleby, t o m 000619

Sigrid Bergström (v),
Älvkarleby, fr o m 000620

Per Bergsten (m), Tierp
Agneta Bonde (m), Bålsta
Ingmarie Gidlund (fp),
Uppsala

Magnus Westergård (kd),
Uppsala, t o m 000619
Hans Stigzelius (kd),
Knivsta, fr o m 000620

Presidiet har samtidigt utgjort arbetsutskott. Verkställande direktör: Sven-G Hultman. Stiftelsen hade 6 personer (motsvarande 5,2 heltider) på tillsvidarejänster, varav en kvinna. På flerårsprojekt var 5 personer (motsvarande 4 heltider) anställda, varav två kvinnor.

Ändamål

Enligt stadgarna skall stiftelsen vara ett för kommunerna och landstinget gemensamt organ för fritid och naturvård. Dess insatser skall vara av regionalt intresse och skall inte ersätta kommunernas verksamhet.

Allmänhetens friluftsliv skall underlättas och stimuleras genom köp eller arrende av mark som i lämplig omfattning planläggs och förses med anläggningar, allt från strövstigar till badplatser, campingplatser och stugbyar. För att bevara och skydda den uppländska naturen och landskapsbildningen kan många typer av insatser vara

aktuella. För att skydda natur kan markförvärv eller inträngsersättning krävas. Utredningar om åtgärder inom t ex vattenvård kan bli aktuella, liksom projekt i syfte att värna och vårda hotade arter och miljöer.

Årets viktigaste händelser

Naturområden

Stiftelsens områden har underhållits, såväl vad avser mark och vegetation som enkla besöksanordningar, anläggningar och de cirka 110 byggnaderna. Vegetationsvård genom gallringar och betesdrift gjordes på Rävsten, Kallriga, Kalmarnäs och Gräsöbaden.

Inom Bredforsen har några kompletterande markköp gjorts. Ett nytt område norr om reservatet Ola förvärvades. Ett naturvårdsavtal slöts om att spara lövskog i anslutning till reservatet Kallriga.

I två reservat – Kallriga och Kalmarnäs – fortsatte iordningställandet med gränsmärkning, information, P-plats etc. Reservatet Kallriga invigdes formellt i början av hösten.

På Ångskär byggdes receptionen till för att ge bättre service åt besökare och för att uppfylla krav på personalutrymmen.

Styrelsen beslutade att bjuda ut Sagarbo och delar av Härjarö till försäljning. Innan Sagarbo annonserades ut antog Älvkarleby kommun områdesbestämmelser för att skydda kulturmiljön. Härjarö lägerplats byggdes ut i en andra etapp.

Friluftsliv – ej vid stiftelsens områden

Arbetet med Upplandsledens utvecklingsplan fortsatte. Några sträckor drogs om, nya spänger byggdes och ett par nya foldrar producerades. Inom projektet "Friluftsliv för alla" inventerades situationen för funktionshindrade vid Rullsand och Kalmarnäs. Stiftelsen deltog aktivt i förberedelserna för den rikskampanj för fysisk aktivitet som pågår under år 2001 under namnet "Sätt Sverige i Rörelse". Bland annat togs manus fram för en ny "Cykelguide till Uppland".

En studie av kostnader för olika fritidsanläggningar gjordes i samverkan med Uppsala kommun. Utveckling av en metod för att räkna besökare i friluftsområden fortsatte tillsammans med bl a Naturvårdsverket. En Fiskeguide för länet publicerades, i samverkan med länsstyrelsen.

För första gången delades ekonomiskt stöd ut till personer och organisationer för insatser som leder till mer och bättre friluftsliv.

Årets friluftspris tilldelades Per Ytterberg för hans pionjärarbete med att skapa Friluftsfrämjandets hemsida, men även för mångsidig verksamhet som ledare inom kanot och vandring

Naturvård – ej vid stiftelsens områden

Förutom nya markköp (se ovan), har arbetet fortsatt med uppdrag för länsstyrelsen att under en treårsperiod leverera underlag för säkerställande av 15 nya naturreservat. En inventering av tänkbara nya reservat fortsatte och utredningar gjordes kring hotade biotoper mm.

Kustvattenprojektet fortsatte med sin andra treårsperiod. Bland annat slutrapporterades ett projekt om minkens inverkan på

sjöfågelbestånden, en inventering av små, kustmynnande vattendrag och projektet Miljötillstånd i grunda havsvikar. En inventering av isättningsplatser för båtar vid kusten inleddes.

Vid Vällen fortsatte samverkan med det internationella projektet kring hållbart skogsbruk genom bland annat undersökningar av hackspetts- och skalbaggsfauna samt mätning av död ved.

Dalälvsprojektet fortsatte i samverkan med STORA Skog genom inventeringar och förslag till skötselplaner och med Birka Energi för att studera vattenföringsfrågor. En inventering av kärlväxter och fjärlsfauna i kraftledningsgator slutrappporterades på uppdrag av Svenska Kraftnät och Vattenfall.

I trakten kring Länna nordost om Uppsala har ett nytt projekt med ekologisk landskapsplanering startats. Samverkan sker här med Modo skog. Syftet är, som vid alla dessa projekt, att säkra och utveckla naturvärden genom ökad naturhänsyn och ibland genom bildande av nya naturreservat.

Projekt Mälardalen utvecklas ytterligare, fortfarande i nära samverkan med LRF, Farmek, ICA och WWF. En utbildning genomfördes för ett 80-tal lantbrukare. Ytterligare drygt 200 hektar strandängar restaurerades, så att bete kan komma igång. Skötselplaner upprättades för cirka 30 gårdar, och förmedling av djur mellan djur- och markägare skedde i ett tiotal fall. Samverkan med Wiks folkhögskola fortsatte kring att restaurera och få igång skötsel av angränsande naturpark.

Arbetet i Gräsöfonden fortsatte. Bland annat förbereddes ansökan om stöd från EU:s program Mål 2 Öar.

Förberedelser gjordes för ett projekt vid norra Roslagskusten med i stora drag samma inriktning som vid Mälaren, dvs för att restaurera och få igång hävd på värdefulla kulturmarker.

Bland många andra projekt och åtgärder kan noteras att stiftelsen fortsatt samarbetet med olika parter avseende inventeringar och restaureringar vid Ledskär, Vendelsjön, Dannemorasjön och Dyarna.

Bidrag till ett tiotal naturvårdsprojekt gavs. Naturvårdspriset delades mellan två Tiersbor, Nils G Andersson och Per-Olof Jernström, vilka båda verkar hängivet för att bevara och vårda hembygdens natur.

Naturskola, naturvägledning, övrig information

Upplandsstiftelsens naturskola fortsatte genom ett befintligt tre-årsavtal med Uppsala naturskola, Hammarskog. Det innebar kurser och inspirationsdagar, både för grundskolans lärare och förskolepersonal, ofta ute vid de egna skolorna.

Flera projekt har bedrivits för att hitta nya former och utveckla verksamheten, till exempel "bättre friluftsdagar", "matte ute", "elevens val - natur". Under hösten köptes en minibuss in, samfinansierad av stiftelsen och Uppsala kommun.

Naturskolans personal har även bidragit till att utveckla lägerskoleverksamheten på Härjarö och Rävsten, "vandrande lägerskola på Upplandsleden", utvecklingsplan för Rullsand och naturskoleverksamhet vid Kalmarnäs.

En ny informationspolicy antogs av styrelsen. Stiftelsens hemsida utvecklades och två nyhetsbrev sändes till en grupp på cirka 700 nyckelpersoner, såväl politiker som tjänstemän och organisationer.

I samverkan med Upplandsmuseet planerades för en utställning

och kampanj om länets värdefulla och hotade kulturlandskap: ängar, hagar och vägrenar. Utställningen öppnar i april 2001 under namnet "Kattfot och Komule".

Ekonomi

Stiftelsens intäkter, exklusive extraordinära, var 11,6 mkr vilket är 0,5 mkr mer än föregående år. Härav hänför sig 8,8 mkr till huvudmännens årsavgift, 1 mkr från arrenden, skogsavverkning mm på egna områden samt 1,6 mkr i projektbidrag från särskilt Världsnaturfonden, EU, Länsstyrelsen, ICA m fl. Totala kostnaderna var 0,3 mkr högre än föregående år.

De extraordinära kostnaderna består av markköp vid Bredforsen och norr om Ola naturreservat för 0,7 mkr. Till förvärvet vid Ola bidrog Naturvårdsverket med 0,2 mkr. I budget fanns för markköp 1,1 mkr. Eftersom årets faktiska förvärv uppgick till endast 0,5 mkr avsattes differensen, 0,6 mkr, till stiftelsens fond för i första hand naturvård.

Skattemyndigheten ifrågasatte under 1999 stiftelsens rätt till momsavdrag för ombyggnationen av ett hus på Rävsten. Eftersom vi räknar med att få rätt i åtminstone del av denna sak, har det belopp som skattemyndigheten innehållit (112,5 kkr) tagits upp som en fordran i bokslutet.

Vi vill understryka betydelsen av not 6. Där redovisas de stora ekonomiska insatser som stiftelsen gjort i förvärv av naturskogsområden, men som inte avspeglas i det bokförda värdet av stiftelsens tillgångar eftersom dessa investeringar direktavskrivs.

Resultatdisposition	2000-12-31	1999-12-31	Not
Grundkapital	9 596 952	9 596 952	1)
Balanserat resultat	427 605	579 166	
Årets resultat	260 397	-151 561	
Summa eget kapital	10 284 954	10 024 557	

Not 1.

Som Grundkapital upptas det belopp som redovisades i stiftelsens bokslut 1996-01-01 när den nya stiftelselagen trädde i kraft.

Styrelsen föreslår stämman besluta

att 597 406 kronor avsätts till naturvårdsfonden och att resterande resultat 260 397 kronor läggs till tidigare balanserat vinst, kr 427 605, varefter det sammanlagda beloppet kr 688 002 kr balanseras i ny räkning.

Uppsala 2001-03-19

Bo S Englund *Barbro Gullberg* *Folke Edin*

Torsten Sjöström *Christel Gustafsson* *Gunnar Öjefors*

Hans Kjellberg *Gunilla Lacksell-Hedén* *Sigbrit Arfwedson*

Sven-G Hultman/VD

Resultaträkning

Org.nr. 817000-7093

	Not	2000	1999
Intäkter			
Årsavgifter	1	8 812 100	8 398 600
Övriga intäkter gem, fritid, naturvård	1	2 784 488	2 743 514
<i>Summa</i>		<i>11 596 588</i>	<i>11 142 114</i>
Kostnader			
Totala kostnader	2	-8 459 448	-8 092 431
<i>Resultat före avskrivningar</i>		<i>3 137 140</i>	<i>3 049 683</i>
Avskrivningar		-1 687 376	-1 753 159
Rörelseresultat		1 449 764	1 296 524
Resultat från finansiella investeringar			
Ränteintäkter		7 375	2 246
Räntekostnader		-128 922	-170 331
Resultat före extraordinära poster		1 328 217	1 128 439
Extraordinära intäkter och kostnader			
Bidrag till markköp, Ola 2:2		207 500	3 085 000
Inköp mark	3	-677 914	-6 194 284
Resultat efter extraordinära poster		857 803	-1 980 845
Bokslutsdispositioner			
Ianspråktaget från naturvårdsfond		0	1 829 284
Avsättning till naturvårdsfond	5	-597 406	0
Årets resultat		260 397	-151 561

Balansräkning

	Not	2000	1999
Tillgångar			
<i>Omsättningstillgångar</i>			
Kassa och bank		407 654	228 832
Kundfordringar		442 774	272 019
Skattefordran		13 342	942
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		375 273	976 633
Övriga kortfristiga fordringar		695 586	238 829
Summa		1 934 629	1 717 255
<i>Anläggningstillgångar</i>			
Inventarier	4	458 920	426 697
Byggnader	4	16 812 529	17 373 357
Mark och övrig fast egendom	4,6	1 690 000	1 690 000
Summa		18 961 449	19 490 054
Summa tillgångar		20 896 078	21 207 309
Skulder och eget kapital			
<i>Kortfristiga skulder</i>			
Leverantörsskulder		1 006 027	352 036
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		2 076 315	4 531 891
Övriga kortfristiga skulder		110 439	170 053
Summa kortfristiga skulder		3 192 781	5 053 980
<i>Långfristiga skulder</i>			
Checkkredit (limit 7.000.000)		5 736 240	5 044 075
<i>Reserver</i>			
Naturvårdsfond	5	1 682 103	1 084 697
<i>Eget kapital</i>			
Grund kapital		9 596 952	9 596 952
Balanserat resultat		427 605	579 166
Årets resultat		260 397	-151 561
Summa eget kapital		10 284 954	10 024 557
Summa skulder och eget kapital		20 896 078	21 207 309
Ställda panter			
Fastighetsinteckningar		2 532 000	2 532 000
Ansvarsförbindelser		Inga	Inga

Pensionsåtaganden

Stiftelsens pensionsåtaganden tryggas av Landstinget (LF § 42/1987)

Finansieringsanalys

	2000	1999
Tillförda medel		
Årets resultat	260 397	-151 561
Årets avskrivningar	1 687 376	1 753 159
Från årets verksamhet internt tillförda medel	1 947 773	1 601 598
Ökning av långfristiga skulder	692 165	0
Summa tillförda medel	2 639 938	1 601 598
Använda medel		
Nettoinvesteringar	1 158 771	984 885
Amortering	0	1 964 094
Ianspråktagande av fonder	0	1 829 284
Avsatt fonder	-597 406	0
Summa	561 365	4 778 263
Förändring i rörelsekapitalet	2 078 573	-3 176 665
Specifikation av rörelsekapitalförändring		
Fordringar	-217 374	175 217
Skulder	-1 861 199	3 001 448
Summa	-2 078 573	3 176 665

Noter till Resultat- och Balansräkning

Not 1. Rörelsens intäkter	2000	1999
Årsavgifter	8 812 100	8 398 600
Härjarö: arrenden, hyror mm	650 001	654 126
Övriga naturområden med anläggningar	231 618	191 445
Naturområden utan anläggningar	110 291	54 475
Friluftsliv, ej vid US områden	804	25 538
Naturvårdsprojekt	1 598 816	1 524 683
Naturvägledning	1 368	137 927
Kansli, projektbidrag	165 000	155 000
Övrigt	26 591	320
Summa	11 596 588	11 142 114

Not 2. Rörelsens kostnader	2 000	1 999
Personal	2 238 119	2 080 979
Politiker	435 291	455 184
Kansli	846 825	803 921
Härjarö (exkl underhåll)	252 373	300 063
Övriga naturområden med anläggningar (exkl underhåll)	248 491	233 884
Naturområden utan anläggningar	151 244	100 421
Naturförvaltning, gemensamt	290 855	227 699
Friluftsliv, inkl leder (exkl områden/anläggningar)	313 945	296 067
Fastighetsunderhåll	519 503	708 506
Naturvårdsprojekt, exkl naturvägl	2 551 456	2 495 540
Naturvägledning	611 346	390 167
Summa	8 459 448	8 092 431

Not 3. Inköp av mark	2000	1999
Kroppsjön	—	3 022 700
Bredforsen	223 714	3 171 584
Elvisjö	39 200	—
Ola	415 000	—
<i>Summa</i>	<i>677 914</i>	<i>6 194 284</i>

Not 4. Avskrivningar, se nästa sida

Not 5. Naturvårdsfond	2 000	1 999
Kapital per första januari	1 084 697	2 913 981
Ianspråktaget	—	-1 829 284
Avsatt	597 406	—
Kapital per sista december	1 682 103	1 084 697

Not 6. Beträffande stiftelsens engagemang i anläggningar och naturområden (se även förteckning på sid 22)

Flera av stiftelsens markköp avser naturskogsområden, vilka avsatts som naturreservat. Detta gäller främst Pansarudden, Långnäset, Kallriga, Ola, Rängsen-Skaten, Kalmarnäs, Gäs-holmen, Bredforsen och Kroppsjön. Eftersom inga avverkningar får göras och områdena inte rymmer några byggnader saknar de ekonomiskt värde. I balansräkningen har värdet för dessa områden därför skrivits ner till noll.

Totalt har stiftelsen investerat 28,1 mkr i dessa områden, varav 12,0 mkr är bidrag från Naturvårdsverket (se specifikation i not 4b).

Samtidigt med stiftelsens förvärv av mark i Kallriga resp Skaten-Rängsen betalade Naturvårdsverket inträngsersättning för angränsande delar av de blivande naturreservaten direkt till markägarna på ca 3,5 mkr resp 1,7 mkr. Dessa medel har till-

förts länets naturvård genom stiftelsens agerande, men syns alltså inte som tillgångar i stiftelsens bokföring.

Andra insatser som inte syns som tillgångar i balansräkningen är stiftelsens ekonomiska bidrag till inköp av värdefulla naturvårdsområden: Linnéstigen i Jumkil och Hågadalen-Nästen, båda i Uppsala kommun. Här har stiftelsen bidragit med 0,4 respektive 1,4 mkr. Vidare har bidrag getts till att säkerställa Fageröns naturvärden med 0,5 mkr.

I balansräkningen finns inte heller upptaget värdet av de investeringar på Härjarö som gjordes av landstinget från förvärvet 1966 till stiftelsens övertagande 1990. Dessa investeringar uppgick till 7,9 mkr, varav 2,8 mkr bidrag från Naturvårdsverket, AMS m fl.

Not 4: Avskrivningar, bokföringsvärden m m

Objekt	Investerat tom 1999	Investerat 2000	Investerat tom 2000	Invest.bidrag tom 2000	Bokfört värde 99-12-31	Avskrivning 2000	Bokfört värde 00-12-31
Kolumn nr 1	2	3	4=2+3	5	6	7	8=6+3-7
<i>Byggnader. Avskrivningstid: 20 år.</i>							
Rullsand	9 466 322		9 466 322	3 653 564	1 606 771	233 863	1 372 908
Sågarbo	2 994 867		2 994 867	180 000	780 269	3 306	776 963
Ängskär	3 301 883	544 115	3 845 998	200 000	476 355	95 837	924 633
Gräsöbaden	7 798 522	120 000	7 918 522	248 000	2 321 478	280 182	2 161 296
Rävsten	5 442 436	29 586	5 472 022	110 000	1 246 636	85 446	1 190 776
Pansarudden	71 757		71 757		4 795	4 795	0
Ekholmen/Härjarö	16 919 129	223 695	17 142 824	2 455 585	10 550 309	752 990	10 021 014
Båtforstorpet	436 098		436 098	190 909	386 745	21 805	364 940
Summa byggnader	46 431 014	917 396	47 348 410	7 038 058	17 373 358	1 478 224	16 812 530
<i>Inventarier. Avskrivningstid: 5 år</i>							
IP Skogen	2 077 557	139 080	2 216 637		253 970	126 333	266 717
Gemensamt	1 021 452	102 295	1 123 747		172 727	82 819	192 203
Summa inventarier	3 099 009	241 375	3 340 384	0	426 697	209 150	458 920
Summa byggnader och inventarier	49 530 023	1 158 771	50 688 794	7 038 058	17 800 055	1 687 374	17 271 450
<i>Mark</i>							
Sågarbo	100 000		100 000		100 000		100 000
Ängskär	540 000		540 000		540 000		540 000
Rävsten	100 000		100 000		100 000		100 000
Pansarudden*	7 719 950		7 719 950	3 100 000	0		0
Ekholmen	950 000		950 000		950 000		950 000
Sänka	250 000		250 000		0		0
Långnäset*	1 623 061		1 623 061	800 000	0		0
Kallriga*	3 306 348		3 306 348	1 400 000	0		0
Ola*	3 596 525	415 000	4 011 525	1 957 500	0	415 000	0
Rängsen/Skaten*	1 480 151		1 480 151		0		0
Kalmarnäs*	1 846 418		1 846 418	900 000	0		0
Gåsholmen*	1 657 000		1 657 000	800 000	0		0
Bredforsen*	3 171 584	223 714	3 395 298	1 585 000	0	223 714	0
Kroppsjön*	3 022 700		3 022 700	1 500 000	0	0	0
Summa mark	29 363 737	638 714	30 002 451	12 042 500	1 690 000	638 714	1 690 000
Totalt	78 893 760	1 797 485	80 691 245	19 080 558	19 490 055	2 326 088	18 961 450

Områden markerade med* ovan har bokfört värde = 0 kronor eftersom de består av skog för fri utveckling och alltså saknar ekonomiskt värde.

Summa investerat i dessa områden: 28 062 451
 - Varav bidrag från Naturvårdsverket: 12 042 500

Revisionsberättelse

Vi har granskat räkenskaperna samt styrelsens förvaltning för 2000. Granskningen har utförts enligt god revisionsd.

- Årsredovisningen har upprättats enligt gällande lag.

- Under revisionen har ej framkommit anledning till anmärkning beträffande redovisningshandlingarna, bokföringen, inventeringen av tillgångarna eller förvaltningen i övrigt.

Vi tillstyrker

att balansräkningen och resultaträkningen per 2000-12-31 fastställs och

att ansvarsfrihet beviljas styrelseledamöterna och verkställande direktören för den tid revisionen omfattat.

Uppsala i maj 2001

Inger Kölestam Lennart Janson Calle Åkerstedt
auktoriserad revisor

Stiftelsens styrelse och miljöministern – ”Alla behöver naturskola”!

I maj träffades styrelsen ute på naturskolan i Hammarskog. Under förmiddagen berättade bland andra Mats Bratteby och Kajsa Molander om verksamheten

En mini-buss för naturskolan demonstrerades - invigs våren 2001.

Gemensam matlagning och kaffe runt elden ger fina tillfällen till samtal.

Pär Eriksson visar insekter för Kjell Larsson.

Både miljöministern och Per Hedbergs lilla Tove tycks trivas med naturskolan.

Upplandsstiftelsens naturområden

Tabellen visar naturområden där stiftelsen är engagerad. I regel innebär det att stiftelsen är markägare samt ansvarig för områdenas långsiktiga utveckling. I några fall äger stiftelsen inte marken, utan bara byggnader eller utrustning (Rullsand, Gräsöbaden, vandrings- och kanotleder, IP Skogen). I tre områden har stiftelsen bara gett ekonomiskt bidragit till säkerställandet.

Av tabellen framgår den kursförändring som skedde under 80-talet, från köp av områden där fritidssyftet var det klart dominerande, d.v.s. bad- och campingplatser,

stugbyar, vandringsleder etc till köp av naturområden med vård och bevarande av naturen som sitt dominerande syfte. Dessutom har två fritidsområden sålts: Sänka bad och camping 1996, och Skattmansöadalens skidanläggning 1998.

Observera att de angivna årtalen enbart visar stiftelsens första engagemang. I några fall har investeringar och ytterligare markköp gjorts vid flera senare tillfällen. Särskilt stora investeringar gjordes 1990-96 i Rullsand, Gräsö-baden och Härjarö.

År	Namn	Areal			NR	Bad	Hus	Camp. platser	Stugbäddar
		totalt	varav land	mark för					
		ha	ha	fri utveckl %	(1)	(2)	st	st	st
Egna naturområden, med och utan anläggningar									
1974	Härjarö/Ekholmen	1000	530	6	x	x	46	175	105
"	Norra Björkfjärden	290	23	100	x	—	—	—	—
1975	Gräsöbaden	—	—	0	—	x	11	350	20
1976	Rullsand	—	—	0	x	x	4	400	40
1979	Sågarbo	7	7	5	—	x	21	—	89
1979	Ängskär	333	95	63	x	x	6	92	12
1982	Rävsten	200	57	30	—	x	22	—	97
1985	Pansarudden	300	250	100	x	—	—	—	—
1990	Långnäset	140	70	100	x	—	—	—	—
1991	Kallriga	1 533	383	100	x	—	—	—	—
1993	Ola	255	254	100	x	—	—	—	—
1994	Skaten-Rängsen	2 270	270	100	x	—	—	10	—
1995	Gåsholmen	25	24	100	x	—	—	—	—
1996	Kalmarnäs	376	76	100	x	—	—	—	—
1998	Båtforstorpet	2	2	0	(x)	—	2	—	20
1998	Norra Pansarudden	50	50	100	x	—	—	—	—
1999	Kroppsjön	124	124	100	(x)	—	—	—	—
1999	Bredforsen	400	200	100	x	—	—	—	—
<i>Summa 001231</i>		<i>7 305</i>	<i>2 415</i>		<i>15</i>	<i>6</i>	<i>112</i>	<i>1 027</i>	<i>387</i>
Områden, till vilka stiftelsen enbart bidragit ekonomiskt									
1990	Linnéstigen, Junkil	14	14	100	—	—	—	—	—
1994	Hågadalen-Nåsten	285	285	??	x	—	—	—	—
1998	Fageröns naturreservat				x				
Andra insatser av investeringskaraktär									
1980	Upplandsleden								
1980	IP Skogen								
1983	Kanotleder								

Förklaringar

(1) NR = Naturreservat. x=existerande, (x)=planerat. (2) Bad: möjlighet till bad var starkt motiv för engagemanget.

Karta över Upplandsstiftelsens naturområden, samt vandrings- och kanotleder

Upplandsstiftelsen ägs av landstinget och de sex kommunerna i Uppsala län. Stiftelsen bildades 1972 för att "underlätta och stimulera allmänhetens friluftsliv" samt "verka för bevarande och skydd av den uppländska naturen". Stiftelsen bedriver en mängd projekt, både för att främja naturvärden och för att utveckla friluftslivet. Flera storprojekt rör ekologisk landskapsplanering: kring sjön Vällen, vid Dalälven samt vid Mälarkusten. På vattensidan drivs bland annat ett stort projekt som rör kustvattnen.

Vidare äger stiftelsen ett femtontal naturområden i länet, varav de flesta är naturreservat. En del är fritidsområden med campingplats eller stugby samt badstränder, strövmarker etc. Andra har som dominerande syfte att bevara och vårda arter och naturmiljöer. Flera områden har blandade syften, dvs är avsedda både för att främja friluftsliv och för att skydda och vårda naturen.

Genom vår naturskola stimulerar vi lärare och klasser till mer uteverksamhet. Vi sprider kunskap om länets natur, naturvård och friluftsmöjligheter genom kurser och konferenser, samt genom skrifter, foldrar och vår hemsida.

Stiftelsen ansvarar också för länets vandringsled, Upplandsleden, för tre kanotleder samt för Idrottsplats (IP) Skogen.

BOX 26074, 750 26 UPPSALA
S:T JOHANNESGATAN 28 G
TEL 018-611 62 71, FAX 018-51 16 98
E-POST info@upplandsstiftelsen.c.se

HEMSIDA www.upplandsstiftelsen.c.se

*Den naturliga inkörsporten till
natur och friluftsliv i Uppsala län!*